

C. Burbidge, D. Sawyer, S. Stiebert, A. Savelson, C. Dodds. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gpiatlantic.org/pdf/integrated/gpi2008.pdf>

4. Душна М.П. Методичні підходи до вимірювання суспільного прогресу в контексті сталого розвитку / М.П. Душна // Науковий вісник НЛТУ України – 2009. – Вип. 19.1. – С. 42-47.

5. Сердюк О.В. Аналіз ефективності організації управління екологічною інвестиційною політикою в Україні / О.В. Сердюк, В.В. Стиров // Теоретичні та прикладні питання економіки. – Вип. 21. – С. 287-296.

6. Попова О.Ю. Врахування екологічної компоненти в оцінці результатів розвитку суб'єктів господарювання / Збірник наукових праць ДонДУУ: «Напрями удосконалення механізмів економічного розвитку»: Серія «Економіка». – Т. XI, вип. 172. – Донецьк: ДонДУУ, 2010. – С. 247-258.

7. Факторный, дискриминантный и кластерный анализ / Пер. с англ.; Дж.-О. Ким, Ч.У. Мьюллер, У.Р. Клекка и др.; Под ред. И.С. Енюкова. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 215 с.

8. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 170 с.

УДК 338.47

ЗНАЧЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

**МОХОВА Ю.Л., к.держ.упр, доцент
кафедри економічної теорії і
державного управління,
Донецький національний технічний
університету (м. Красноармійськ)**

Дослідження складових транспортного комплексу (залізничний транспорт, автомобільний, водний, авіаційний) дозволило стверджувати що транспортна система є значним і важливим сегментом для економіки країни, стабільне функціонування якого забезпечує необхідні умови цілісності держави та підвищення рівня життя населення. Доведено, що залізничний транспорт України є провідною галуззю в дорожньо-транспортному комплексі країни. Аналіз структури перевезень залізничних вантажів показав, що українські транспортні послуги на міжнародному ринку знижуються та втрачають певну частку ринку в умовах нестабільної політичної та економічної ситуації в Україні. Зважаючи на фактори впливу на транспортний комплекс країни, основні функції державного управління транспортною системою визначено ключові завдання в сфері транспорту, які має забезпечувати держава. На основі дослідження основних проблем державного управління розвитку транспортної галузі України (недостатній рівень конкурентоспроможності вітчизняних компаній; доступності та якості транспортних послуг для населення, транспортної безпеки)

запропоновано шляхи вдосконалення державного управління транспортної галузі, які визначатимуть основні стратегічні напрями розвитку транспортної системи на шляху до досягнення стабільного розвитку економіки.

Ключові слова: транспорт, національна економіка, державне управління, залізничний транспорт, транспортна інфраструктура

Исследование составляющих транспортного комплекса (железнодорожный транспорт, автомобильный, водный, авиационный) позволило утверждать, что транспортная система является значительным и важным сегментом для экономики страны, стабильное функционирование которого обеспечивает необходимые условия целостности государства и повышения уровня жизни населения. Доказано, что железнодорожный транспорт Украины является ведущей отраслью в дорожно-транспортном комплексе страны. Анализ структуры перевозок железнодорожных грузов показал, что украинские транспортные услуги на международном рынке снижаются и теряют определенную долю рынка в условиях нестабильной политической и экономической ситуации в Украине. Учитывая факторы влияния на транспортный комплекс страны, основные функции государственного управления транспортной системой определены ключевые задачи в сфере транспорта, которые должно обеспечивать государство. На основе исследования основных проблем государственного управления развитием транспортной отрасли Украины (недостаточный уровень конкурентоспособности отечественных компаний; доступности и качества транспортных услуг для населения, транспортной безопасности) предложены пути совершенствования государственного управления транспортной отрасли, которые будут определять основные стратегические направления развития транспортной системы на пути к достижению стабильного развития экономики.

Ключевые слова: транспорт, национальная экономика, государственное управление, железнодорожный транспорт, транспортная инфраструктура

A study of the complex components of the transport (rail, road, water, and air) allowed to argue that the transport system is significant and important segment of the country's economy, which ensures stable operation of the necessary conditions of integrity of the government and improve the living standards of the population. It is proved that the railway transport of Ukraine is the leading industry in the road transport sector of the country. Analysis of the structure of railway transportation showed that Ukrainian transport services on the international market are reduced and lose some market share according to unstable political and economic situation in Ukraine. Considering the factors of influence on the transport complex of the country, the basic functions of government transport system identified key challenges in the transport sector, which the government must provide. Based on the main problems of public administration development of the transport industry of Ukraine (the lack domestic companies' competitiveness; the availability and quality of transport services for the population, transport safety) there is suggested the ways to improve the governance of the transport industry, which will determine the main strategic directions of development of the transport system towards stable economic development.

Keywords: transport, national economy, public administration, railway transport, transport infrastructure.

Постановка проблеми. Транспорт є однією з найважливіших інфраструктурних галузей матеріального виробництва, яка забезпечує виробничі і невиробничі потреби народного господарства та населення в усіх видах перевезень. Транспортна система є однією з базових галузей економіки, стабільне функціонування якої забезпечує необхідні умови обороноздатності, національної безпеки, цілісності держави, підвищення рівня життя населення.

На сьогоднішній день транспортний сектор України – це значний і важливий сегмент для економіки країни, адже ефективна та злагоджена робота цілої транспортної системи являється рухомою силою для загального розвитку країни. Розвиток інтеграційних процесів та зростання конкуренції на ринку транспортних послуг, вимагає нових підходів до розвитку транспортних відносин, створенню нових технологій та підвищенню якості послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню ролі транспортної галузі в національній системі економіки, особливостей її розвитку та механізму державного регулювання транспортної галузі присвячені праці таких вчених, як Захарова О.В. [1], Корнійко Я.Р. [2], Круць А.В. [3], Лагоденко П.І. [4], Матійко С.А. [5], Савчук О.В. [1] та ін. Науковці всебічно вивчали питання розвитку транспортного комплексу, проте, невіршеними залишається низка питань щодо значення транспортної галузі на території України та впливу різних видів транспорту та проблем зазначеної системи на розвиток вітчизняної економіки.

Метою статті є визначення ролі транспортної галузі в системі національної економіки України та шляхів вдосконалення державного управління транспортної галузі для забезпечення стабільного розвитку економіки, задоволення потреб населення та суспільного виробництва у перевезеннях та захисту економічних інтересів України в світовій економічній системі.

Вклад основного матеріалу дослідження. Для сучасного економічного стану України характерним є підвищення ролі транспорту, який забезпечує життєдіяльність населення, функціонування та розвиток держави, збереження її обороноздатності, можливість досягнення зовнішньоекономічних цілей країни. Транспортна галузь України являє собою сукупність суб'єктів господарської діяльності незалежно від їх відомчої належності і форм власності, які розробляють та виробляють продукцію (виконують роботи та надають послуги) певних видів, які мають однорідне споживче або функціональне призначення [4].

Транспорт являється найважливішою та найпотужнішою галуззю будь-якої країни світу. Структура транспортного комплексу країни формується під впливом багатьох факторів, найважливіші з яких представлені на рис. 1.

Значення транспорту для будь-якої країни винятково велике. Він виконує в державі важливі економічні, оборонні, соціально-політичні й культурні функції. Економічна роль транспорту полягає, насамперед, у тому, що він є органічною ланкою кожного виробництва, проводить безперервну й масову доставку всіх видів сировини, палива й продукції з пунктів виробництва в пункти споживання, а також здійснює поділ праці, спеціалізацію й кооперацію виробництва. Без транспорту немислимо раціональне розміщення виробництва, освоєння нових територій і природних багатств.

Рис. 1. Фактори впливу на транспортний комплекс країни

За роки незалежності транспортна галузь в Україні набула нових якісних стимулів для зростання. Вона забезпечує створення 13% валового внутрішнього продукту, а вартість основних засобів виробництва (за первинною оцінкою) складає 35% від загальної вартості виробничого потенціалу країни [6]. Транспортна система України представлена залізничним, автомобільним, морським, річковим, авіаційним, муніципальним і трубопровідним видами транспорту, дорожнім і шляховим господарством, кожен з яких має свою специфіку.

Залізничний транспорт є однією з важливих базових галузей економіки України, забезпечує її внутрішні та зовнішні транспортно-економічні зв'язки і потреби населення у перевезеннях. Діяльність залізничного транспорту як частини єдиної транспортної системи країни сприяє нормальному функціонуванню всіх галузей суспільного виробництва, соціальному і економічному розвитку та зміцненню обороноздатності держави, міжнародному співробітництву України.

Залізничний транспорт – виробничо-технологічний комплекс підприємств залізничного транспорту, призначений для забезпечення потреб суспільного виробництва і населення країни в перевезеннях у внутрішньому і міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності тощо [7].

Залізничний транспорт України є провідною галуззю в дорожньо-транспортному комплексі країни, який забезпечує 82% вантажних і майже 50% пасажирських перевезень, здійснюваних всіма видами транспорту [8]. За обсягами вантажних перевезень залізниці України займають четверте місце на Євразійському континенті, поступаючи лише залізницям Китаю, Росії та Індії. Вантажонапруженість українських залізниць (річний обсяг перевезень на 1 км) в 3-5 разів перевищує відповідний показник розвинених європейських країн. Важливість залізничного транспорту в системі транспортних комунікацій України посилюється і тим, що через територію держави пролягають основні транспортні транс'європейські коридори: Схід – Захід, Балтика – Чорне море [8].

Структура перевезень залізничних вантажів представлена на рис. 2.

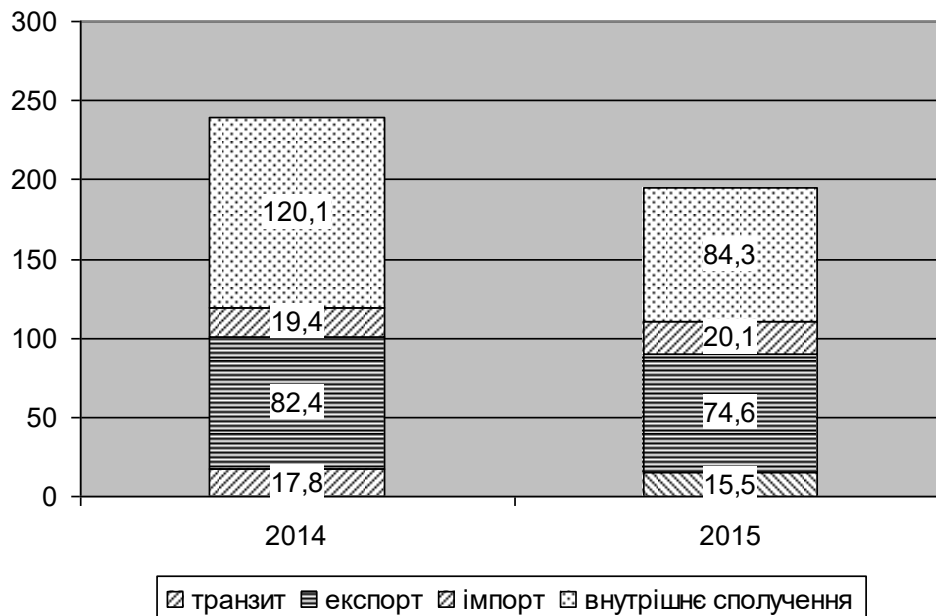

Рис. 2. Структура перевезень залізничних вантажів за 7 місяців 2014-2015 р., млн. т. [9]

Виходячи з наведених даних можна стверджувати, що українські транспортні послуги на міжнародному ринку знижуються (на 18,9%) та втрачають певну частку ринку. Незважаючи на це, значний транзитний потенціал України дає змогу розвивати як експортні, так і імпортні послуги.

Залізниці України до останнього часу забезпечували потреби економіки і населення у перевезеннях. Досягалося це, в основному, завдяки надлишку технічних потужностей, створених за часів СРСР за рахунок централізованого бюджетного фінансування. За останні більш ніж 20 років капіталовкладення в оновлення основних засобів відбувались виключно за рахунок власних коштів залізниць, які не дозволяють забезпечити належне відтворення основних засобів, особливо їх активної частини – рухомого складу. На сьогодні технічний ресурс залізниць практично вичерпано. Існує загроза незабезпечення залізничним транспортом у подальшому потреб економіки України у перевезеннях.

Автомобільний транспорт за рахунок високої мобільності, великої різноманітності транспортних засобів за вантажопідйомністю, грузоемкістю, призначенням, конструктивним і економічними характеристиками має велике значення для перевезення на короткі відстані. Від якості роботи автомобільного транспорту залежить життєдіяльність міст та селищ. Згідно офіційної статистики частка відправлень (перевезень) пасажирів автомобільним транспортом (автобуси) у порівнянні з іншими становить близько 50 %, для вантажів – біля 68% [9].

Водний транспортний комплекс є багатофункціональною структурою, що задовольняє потребам національної економіки у транспортному забезпеченні. Морські та річкові порти є складовою частиною транспортної і виробничої інфраструктури держави. Від ефективності функціонування портів, рівня їх технологічного та технічного оснащення, відповідності системи управління та розвитку інфраструктури сучасним міжнародним вимогам залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку. Завдяки підвищенню ефективності роботи морських портів, чистий прибуток за 6 місяців 2015 року збільшився в 3,5 рази, що перевищує рівень девальвації національної валюти [9].

Повітряний транспорт є важливим чинником впливу на розвиток світового господарства, Забезпечуючи зв'язок та комунікацію між найвіддаленішими країнами і регіонами світу, він стимулює зростання зовнішньоекономічного співробітництва, сприяє міжнародній торгівлі, створює робочі місця, заохочує і полегшує міжнародний туризм. Економічний вплив повітряного транспорту на розвиток національної та світової економіки полягає у створенні робочих місць та підвищення економічної активності у суміжних галузях, розвитку туристичного бізнесу та міжнародної торгівлі. Розвинена авіаційна галузь також сприяє підвищенню інвестиційної привабливості країни і розширенню можливостей для діяльності на її території міжнародних компаній.

Провівши загальний аналіз роботи всіх видів транспорту можна стверджувати, що розвиток транспортної інфраструктури являється ключовим елементом розвитку всієї економіки країни [2].

Місце і роль транспорту у суспільному виробництві визначає необхідність його пріоритетного розвитку, державної підтримки в задоволенні його потреб у транспортних засобах, матеріально-технічних і паливно-енергетичних ресурсах. Державне регулювання діяльності транспорту в Україні здійснюється за допомогою реалізації системи заходів: правового та адміністративного регулювання, а також податкової, фінансово-кредитної, тарифної, інвестиційної, соціальної політики.

Державне управління діяльністю транспорту здійснюється шляхом проведення та реалізації економічної (податкової, фінансово-кредитної, тарифної, інвестиційної) та соціальної політики, включаючи надання дотацій на пасажирські перевезення.

У процесі управління здійснюються різноманітні за своїм призначенням і характером функції, які формуються на основі обміну організаційних, економічних і технічних потреб транспортного процесу та його управління, а також відповідно до чинного законодавства і компетенції органів управління (рис. 3.).

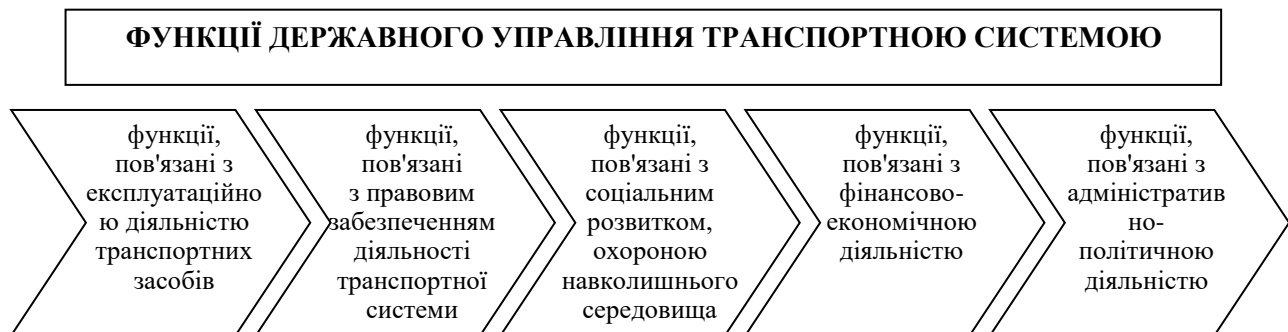

Рис. 3. Функції державного управління транспортною системою

Державне управління в галузі транспорту має забезпечувати: своєчасне, повне та якісне задоволення потреб населення і суспільного виробництва в перевезеннях та потреб оборони України; захист прав громадян під час їх транспортного обслуговування; безпечне функціонування транспорту; додержання необхідних темпів і пропорцій розвитку національної транспортної системи; захист економічних інтересів України та законних інтересів підприємств і організацій транспорту та споживачів транспортних послуг; створення рівних умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту; обмеження монополізму та розвиток конкуренції; координацію роботи різних видів транспорту; ліцензування окремих видів діяльності в галузі транспорту; охорону навколишнього природного середовища від шкідливого впливу транспорту.

В сучасних умовах розвитку національної економіки до основних проблеми державного управління розвитку транспортної галузі України можна віднести: наявність територіальних і структурних диспропорцій в розвитку транспортної інфраструктури; недостатній рівень доступності транспортних послуг для населення, мобільності трудових ресурсів; недостатня якість транспортних послуг; низький рівень експорту транспортних послуг, у тому числі використання транзитного потенціалу; недостатній рівень транспортної безпеки; посилення негативного впливу транспорту на екологію, недостатній рівень конкурентоспроможності вітчизняних компаній і всієї транспортної системи України в цілому на світовому ринку транспортних послуг [5].

Таким чином, в Україні існують істотні обмеження зростання економіки, обумовлені недостатнім розвитком транспортної системи. Тому, необхідним є розробка нових підходів до державного регулювання, які визначатимуть основні стратегічні напрями і цільові орієнтири розвитку транспортної системи [5].

В цілому формування і розвиток національної транспортної системи України потребує ефективного державного регулювання, діяльності транспортних підприємств за такими напрямками: створення ринку транспортних послуг; забезпечення технологічної та екологічної безпеки транспорту; активізація міжнародної діяльності транспортних підприємств [3].

У зв'язку з цим актуальним та необхідним є розробка та реалізація ефективної стратегії розвитку транспортної галузі країни, перш за все на основі пошуку інноваційної моделі інфраструктурної перебудови, спрямованої на розширення суспільних зв'язків та прискорення матеріальних потоків. Це потребує реалізації потенціалу транспортної системи країни за рахунок модернізації рухомого складу, розгалуження автомобільних та залізничних мереж, усунення диспропорцій національної мережі у напрямках міжнародних транспортних коридорів та усунення перепон і бар'єрів на шляху руху транснаціональних вантажних потоків, відновлення судноплавства національним морським та річковим флотом, оновлення та зміцнення парку повітряного флоту, у тому числі за рахунок залучення літаків вітчизняного виробництва, розширення нормативно-договірної бази та географічної структури перевезень [1].

Важливим аспектом в ефективності транспортної галузі України є техніко-технологічна сумісність з європейською транспортною системою, тому необхідно розробити нормативно-правовий механізм, який би сприяв втіленню техніко-технічних вимог, які базуються на відповідних нормативах ЄС.

Отже, транспорт як інфраструктурна галузь відіграє суттєву роль у розвитку національної економіки, забезпечуючи своєчасні та ефективні вантажні й пасажирські перевезення, сприяючи інтеграції економіки України у європейську та світову економічні системи. Рівень розвитку транспортної системи держави – одна з найважливіших ознак її технологічного процесу. За умови інтеграції до європейської та світової економіки, потреба у високорозвинутій транспортній системі дедалі посилюється: вона має стати базисом для ефективного входження України до світового співтовариства та зайняття в ньому місця, яке б відповідало рівню високорозвинутої держави.

Висновки. На основі проведеного дослідження транспортної галузі доведено, що транспортна система є значним і важливим сегментом для економіки країни, стабільне функціонування якого забезпечує необхідні умови обороноздатності, національної безпеки, цілісності держави, підвищення рівня життя населення. Визначено фактори впливу на транспортний комплекс країни: науково-технічний прогрес, плановані темпи розвитку всього транспорту і окремих його галузей, зміцнення позицій України на світовому ринку, міжнародний поділ праці, зростання матеріального добробуту і

культурного рівня працюючих, суспільно-історичні умови, концентрація, спеціалізація, кооперування і комбінування виробництва.

На основі аналізу структури перевезень залізничних вантажів доведено, що українські транспортні послуги на міжнародному ринку знижуються та втрачають певну частку ринку в умовах нестабільної політичної та економічної ситуації в Україні.

Обґрунтовано необхідність державного управління діяльністю транспорту та визначено, що основними функціями державного управління транспортною системою є функції, пов'язані з експлуатаційною діяльністю транспортних засобів, функції, пов'язані з правовим забезпеченням діяльності транспортної системи, функції, пов'язані з соціальним розвитком, охороною навколишнього середовища, функції, пов'язані з фінансово-економічною діяльністю, функції, пов'язані з адміністративно-політичною діяльністю.

З метою вирішення основних проблеми транспортного комплексу України запропоновано шляхи вдосконалення державного управління транспортної галузі, які визначатимуть основні стратегічні напрями і цільові орієнтири розвитку транспортної системи:

розробка та реалізація ефективної стратегії розвитку транспортної галузі країни;
усунення диспропорцій національної мережі у напрямках міжнародних транспортних коридорів;

усунення перепон і бар'єрів на шляху руху транснаціональних вантажних потоків;

забезпечення технологічної та екологічної безпеки транспорту;

забезпечення техніко-технологічної сумісності з європейською транспортною системою;

розробка нормативно-правового механізму, який сприятиме втіленню техніко-технічних вимог, які базуються на відповідних нормативах ЄС.

Забезпечення прискореного економічного розвитку України можливо лише за умови ефективного використання транспортної інфраструктури як основної складової національної транспортної системи та її динамічного розвитку.

Література:

1. Савчук О.В. Стратегічні напрями розвитку потенціалу національної транспортної системи України [Текст] / О.В. Савчук, О.В. Захарова / Національна та регіональна економіка // Вісник Маріупольського державного університету. – 2011. – вип.2. (Серія «Економіка»). – С. 42-52.

2. Корнійко Я.Р. Сучасний розвиток транспортної системи України [Електронний ресурс] / Я.Р. Корнійко // Наукові журнали Національного Авіаційного Університету. Режим доступу: <<http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/3092/3046>>.

3. Боровицька Л.О. Проблеми та сучасний стан транспортної системи України [Електронний ресурс] / Л.О. Боровицька, А.В. Круць / Регіональна економіка / Економічні науки // Publishing house Education and Science. Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68206.doc.htm>.

4. Лагоденко П.І. Транспортна галузь в системі національної економіки України [Електронний ресурс] / М.В. Гоцуляк, П.І. Лагоденко / Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД», 29-30 грудня 2013 р. // Наукові конференції. Режим доступу: <<http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1879>>.

5. Матійко С.А. Особливості державного регулювання розвитку транспортного комплексу України [Електронний ресурс] / С.А. Матійко // Державне управління:

удосконалення та розвиток. Режим доступу: <<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=150>>.

6. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

7. Закон України від 04.07.1996 №273/96-ВР «Про залізничний транспорт» [Електронний ресурс] / Законодавство // Верховна Рада України. Режим доступу: <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/273/96-вр>>.

8. Інформація про Українські залізниці [Електронний ресурс] / Залізничний транспорт // Міністрство інфраструктури України. Режим доступу: <<http://mtu.gov.ua/content/informaciya-pro-ukrainski-zalznici.html>>.

9. Результати діяльності Міністерства інфраструктури України за поточний період 2015 року [Електронний ресурс] // Міністрство інфраструктури України. Режим доступу: <<http://mtu.gov.ua/files/%D0%9C%D0%86%D0%A3...pdf>>.

УДК 338.486

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРИБЕРЕЖНИХ ЗОН

ПАВЛЕНКО О.П., к.е.н., доцент,
Одеський державний екологічний
університет

Стаття присвячена визначенню основних засад державного управління прибережними зонами морів. Представлена структура комплексного управління, виділені суб'єкт і об'єкт управління, визначені причини наявних ускладнень функціонування прибережних територій.

Ключові слова: прибережна зона, державне управління, комплексне управління, сталий розвиток.

The article is devoted to defining basic principles of the public administration of seas coastal zone. It is represented the framework of integrated control, pointed out subject and object of management, determined the reasons of existing functioning complications of coastal areas.

Keywords: coastal zone, public administration, integrated management, sustainable development.

Статья посвящена определению основных принципов государственного управления прибрежными зонами морей. Представлена структура комплексного управления, выделены субъект и объект управления, определены причины имеющихся осложнений функционирования прибрежных территорий.

Ключевые слова: прибрежная зона, государственное управление, комплексное управление, устойчивое развитие.

Постановка проблеми. Останніми десятиріччями зростаюча урбанізація, яка характерна не лише для нашої країни, але й для всього світу, обумовлює зміну умов існування людства. І багато в чому ці зміни носять негативний характер. В першу